

39. Madžarska in italijanska skupnost na podlagi obstoječe zakonodaje vsako leto predlagata kulturne programe, ki jih podpira osrednja organizacija zadevne skupnosti in ki se financirajo iz namenskih proračunskih sredstev, ta pa se glede na državno poročilo niso zmanjšala od leta 2012 (695.299 EUR v letu 2015, od česar je 285 tisoč EUR namenjenih za italijansko skupnost in 410 tisoč EUR za madžarsko skupnost).³⁸ Programi zajemajo spodbujanje in ohranjanje manjšinskih jezikov s pomočjo objav/prevodov, slovarjev in izobraževalnih dejavnosti za razvoj znanja teh jezikov. Svetovalni odbor je med obiskom opazil, da je Zavod za kulturo madžarske narodnosti Lendava/Lendva (*Center Banffy*) zelo dejaven pri ohranjanju madžarskega jezika in kulturne identitete, zlasti z zagotavljanjem strokovne podpore lokalnim plesnim, glasbenim in folklornim združenjem. Vladno financiranje dopolnjuje finančna podpora iz Madžarske. Na drugi strani pa je bila italijanska skupnost kritična do dejstva, da ob ustanovitvi nove občine Ankaran/Ancarano niso bila dodeljena dodatna sredstva za kulturne projekte. Italijanska manjšina je izrazila zaskrbljenost zaradi nepriznavanja njene kulturne dediščine, ki je zlasti posledica omejene ozaveščenosti večinskega prebivalstva o njeni prisotnosti.

40. Svetovalni odbor pozdravlja podporo osrednje vlade za izpolnjevanje kulturnih potreb manjšinskih skupin na ozemlju Slovenije, čeprav je financiranje od leta 2012 ostalo na enaki ravni. V okviru dvostranskega sporazuma z Avstrijo, ki med drugim zajema kulturo, se je varstvo kulturnih pravic nemško govoreče etnične skupnosti zagotavljalo s financiranjem projektov, pomočjo pri organizaciji in s svetovanjem. Od leta 2008 je bil za to skupnost razpisan drugi razpis za zbiranje predlogov, zlasti za podporo skupnosti kočevskih Nemcev, katerih kultura in jezik bi lahko zaradi majhnosti te skupnosti izumrla. Med letoma 2012 in 2015 je bilo financiranih 65 projektov. Predstavniki skupnosti kočevskih Nemcev so prav tako navedli, da podpora v okviru dvostranskega sporazuma z Avstrijo ne zadostuje za izpolnjevanje njihovih kulturnih potreb.

41. Sodelovanje v povezavi s kulturami novih narodnih skupnosti se zagotavlja v okviru mednarodnih sporazumov med Slovenijo in drugimi državami naslednicami Jugoslavije. Od leta 2010 so nove narodne skupnosti vključene tudi v razpisih za zbiranje predlogov za kulturne projekte za podporo pisateljem, pesnikom, folklornim dejavnostim pa tudi objavi časopisov. Svetovalni odbor pa iz pogovorov s sogovorniki, zlasti z Bošnjaškim kulturnim društvom (osrednja organizacija več kulturnih društev), ugotavlja, da manjšinske organizacije menijo, da dodeljevanje sredstev za posamezne projekte ni zadostno, saj ta postopek ne zagotavlja rednega financiranja in tako trajnosti projektov.

Priporočilo

42. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da naj še naprej zagotavljajo finančno podporo za kulturne dejavnosti narodnih manjšin ter obenem zagotavljajo, da se kulturna raznolikost ustrezno upošteva in prizna. Zdajšnje podporo bi bilo treba prav tako razdeliti na način, ki omogoča trajnost manjšinskih ustanov in njihovih projektov. Posebno pozornost je treba nameniti tudi izboljšanju prepoznavnosti romske kulture in tradicij. Poleg tega bi morali organi oblasti izboljšati tudi ozaveščanje večinskega prebivalstva o vseh manjšinskih kulturah in tradicijah kot temeljnem in sestavnem delu slovenske družbe.

³⁸ Ibid., str. 49.

6. člen Okvirne konvencije

Strpnost in medkulturni dialog

43. Neodvisni organi in organizacije civilne družbe so soglasno izpostavili širjenje sovražnega govora in nestrpnega razpravljanja po letu 2015, ki sta usmerjena predvsem v pred kratkim prispele migrante, prosilce za azil in begunce ter temeljita na verski in etnični pripadnosti. Organi oblasti so tako imenovano begunsko krizo obravnavali predvsem z vidika varnosti, pri tem pa so njen humanitarni vidik potisnili v ozadje. Posledično so bili po mnenju neodvisnih organov in organizacij civilne družbe migranti, prosilci za azil in begunci vedno pogosteje obravnavani kot grožnja, s čimer se upravičuje sovražni govor, zlasti v medmrežju. Zaradi teh razmer se je utrla tudi pot za izgradnjo ograj iz bodečih žic na meji s sosednjo državo in za sprejetje novega Zakona o tujcih³⁹, ki so mu v splošnem nasprotovali civilna družba in nekateri politiki. Ta zakon na zahtevo varuha človekovih pravic zdaj pregleduje Ustavno sodišče. Kljub temu povečanju pa je varuh človekovih pravic še naprej prejemal stabilno število pritožb v povezavi s spodbujanjem nestrpnosti ali sovraštva, ki temelji na etnični pripadnosti ali veri. V letu 2015 jih je bilo 27 od 87 prejetih v letu 2015, te pa so bile zlasti usmerjene v migrante, v štirih primerih pa je šlo za sovraštvo zaradi narodne pripadnosti.⁴⁰ Urad varuha človekovih pravic ne more neposredno obravnavati teh primerov, saj ne izvirajo iz javne ustanove, vendar pa redno izkorišča priložnosti, da jih javno obsoja ter najhujše prenese policiji in tožilski službi. Poleg tega je bil Svetovalni odbor obveščen, da je sovražni govor usmerjen tudi proti Romom, čeprav gre tu za bolj prefinjene oblike kot v preteklosti, ter občasno osebam, ki pripadajo drugim manjšinam.

44. Močnega javnega odziva na rasističen in nestrpen diskurz, vključno z javnimi osebnostmi, kot so politiki ali novinarji, pa še ni bilo.⁴¹ Svetovalni odbor ugotavlja, da je ta počasen odziv deloma mogoče pojasniti z vrsto dejavnikov, zaradi katerih se dviguje prag za pregon sovražnega govora, in sicer zaradi široke interpretacije zakonodaje v povezavi s sovražnim govorom tožilstva in nekaterih jurisdikcij⁴² pa tudi zaradi zapuščine tako imenovanega verbalnega prekrška iz prejšnjega režima.⁴³ Kaže, da so isti dejavniki tudi vzrok za majhno število preiskav in procesov v povezavi s primeri sovražnega govora (glejte 53. odstavek spodaj).

³⁹ 26. januarja 2017 je državni zbor sprejel spremembe Zakona o tujcih (Uradni list, št. 5/17), 24. marca 2017 pa uradno prečiščeno besedilo Zakona o tujcih (Uradni list, št. 16/17).

⁴⁰ Glejte opombo 24, str. 29.

⁴¹ Glejte opombo 32, 78. odstavek in naprej. Glejte tudi V. Bajt, Anti-Immigration hate speech In Slovenia, Mirovni inštitut, dostopno na

<https://www.researchgate.net/publication/298045194> Anti-Immigration Hate Speech in Slovenia. Za primer komentarjev novinarjev glejte <http://www.portalplus.si/1054/kako...>

Kljub sankcijam Društva novinarjev pri tem primeru niso bila sprožena pravna sredstva, predsednik Republike Slovenije pa se je javno odzval šele novembra 2016.

⁴² Pri prenosu Okvirnega sklepa Sveta 2008/913/PNZ o boju proti nekaterim oblikam in izrazom rasizma in ksenofobije s kazenskoopravnimi sredstvi v kazensko nacionalno zakonodajo je Slovenija uvedla možnost, da se kaznujejo *le* dejanja, ki so (I) izvršena na način, ki lahko moti javni red in mir, (II) ali so to grožnje, zmerjanje ali žaljenje (druga točka 1. člena okvirnega sklepa). V praksi se ti pogoji pri pregonu sovražnega govora obravnavajo skupaj, zaradi česar se dvigne prag za preganjanje storilcev.

⁴³ 133. člen Kazenskega zakona Socialistične federativne Republike Jugoslavije je prepovedoval izražanje političnega mnenja v javnosti.

Čeprav Svetovalni odbor te okoliščine priznava, pa vseeno opozarja, da je pomembno zagotoviti, da organi oblasti javnosti prenesejo jasno sporočilo, da nestrpen odnos do oseb, ki pripadajo manjšinam, ni sprejemljiv. Ugotavlja tudi, da so bili neodvisni organi in civilna družba vodilni pri sprožanju javnih pozivov, spletnih dnevnikov in pobud v odziv na vedno bolj razširjen sovražni govor ter pri spodbujanju, da ta postane del javnih razprav. Ena izmed teh pobud je Svet za odziv na sovražni govor, neodvisni organ strokovnjakov, ki zagotavlja javne odzive na težavne primere, ki jih predloži splošna javnost.¹⁴

45. Zakonodaja o množičnih medijskih in avdiovizualnih medijskih storitvah prepoveduje spodbujanje diskriminacije in nestrpnosti ter ureja vlogo medijev za delovanje proti sovražnim razpravljanjem.⁷ Novinarji naj bi ravnali skladno z lastnim etičnim kodeksom (glejte 9. člen). Zakonodaja o množičnih medijih in novinarski etični kodeks urejata tudi odgovornost založnikov za spremljanje rubrike komentarjev v družbenih medijih, ki so povezani z objavami prispevkov, ter takojšnjo odstranitev neprimerne vsebine, saj so postala družbena omrežja prednostni instrument za izražanje mnenj, usmerjenih proti priseljencem in manjšinam. Svetovalni odbor ugotavlja, da se je zaradi vala migracij več vodilnih radiotelevizij in medijev odločilo omejiti ali v celoti odstraniti možnost komentiranja.

46. Nazadnje Svetovalni odbor ugotavlja, da se še naprej izvaja več pobud za spodbujanje medkulturnega dialoga med večinskim prebivalstvom in manjšinami. Na primer: nacionalna radiotelevizija (RTV Slovenija) prispeva k temu dialogu tako, da predvaja programe o manjšinah in čezmejnih projektih, ki jih Avstrija in Slovenija izvajata za izboljšanje ozaveščenosti o nemško govoreči skupnosti. Tudi policija v okviru svoje strategije o policijskem delu v skupnosti iz leta 2013 dejavno sodeluje z manjšinami.

47. Policija v povezavi z diskriminacijo in opredelitvijo profila Romov za namene reševanja romskih vprašanj in preprečevanje nasilja organizira usposabljanje javnih uslužbencev, ki delajo z Romi, ter sodeluje v varnostnih komisijah v občinah in občinskih komisijah. Predstavlja pozitiven vpliv na naselja, pri tem pa se poleg kazenskega pregona osredinja tudi na obveščanje in izobraževanje skupnosti. Nazadnje pa zakonodaja policistom zagotavlja usposabljanje za pridobivanje znanja o jeziku zadevne narodne manjšine.

48. Predstavniki italijanske manjšine pravijo, da poleg zastarelega predsodka, ki manjšino povezuje z italijanskim fašizmom, ostaja tudi slaba ozaveščenost o njihovi dolgoročni prisotnosti, njihovi kulturi in o njihovem jeziku. Učna gradiva in druge pobude ne gredo dovolj daleč, da bi se ta položaj odpravil. Poleg tega kaže, da prevladujoči mediji ne prispevajo k medkulturnemu dialogu in da se osredinjajo na identiteto večine, namesto da bi spodbujali soobstoj različnih etničnih skupin, večkulturnost in večjezičnost.

49. Kaže, da je javno razpravljanje o Romih skoraj izključno usmerjeno v družbeno-gospodarska vprašanja ali varnostne izzive, pri tem pa so redko prikazane pozitivne podobe in redko se te širijo v javnost, tudi v sami romski skupnosti. Poleg tega odnos nekaterih občin v povezavi z reševanjem eksistenčnih vprašanj romskih skupnosti, kot je dostop do temeljnih pravic, prav tako spodbuja in krepi nestrpno okolje do Romov na splošno.

⁷ Zakon o množičnih medijih 2016 in Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah (prečiščeno besedilo 2015), dostopno na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6225>.

50. Svetovalni odbor želi spomniti, da je v prejšnjem mnenju pozdravil odločitev občine Ljubljana, da se štiri desetletja po prvi peticiji odobri gradnja mošeje. Od začetka so se gradbena dela, ki so se začela leta 2014, financirala iz zunanjih virov, vendar pa so se zaradi pomanjkanja sredstev v letu 2017 ustavila. Svetovalni odbor skrbitelj nedavne pripombe, ki jih je izrazil politik, ki je izjavil, da zunanje financiranje zgradbe predstavlja varnostno grožnjo za državo. Svetovalni odbor poudarja, da je pomembno spodbujati strpnost, dialog med različnimi etničnimi skupinami in spoštovanje raznolikosti, ki sta tesno povezana s svobodo veroizpovedi.

Priporočilo

51. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da naj okrepijo prizadevanja za boj proti vedno bolj razširjenemu sovražnemu govoru, zlasti v družbenih medijih, in sicer s hitrim in z dejavnim obsojanjem rasno sovražnega jezika v javnosti ter s pozivanjem vseh vladnih strank, da naj se vzdržijo njegove uporabe. Pospešiti bi bilo treba tudi pobude za spodbujanje strpnosti, spoštovanja raznolikosti in medkulturnega dialoga med manjšinami ter večinskim prebivalstvom, da se izgradi bolj vključujoča, večkulturna in večverska družba.

Varstvo pred kaznivimi dejanji iz sovraštva in pred sovražnostjo

52. Kazenski zakonik kaznuje kršitev enakopravnosti (131. člen) in javno spodbujanje sovraštva, nasilja in nestrpnosti (297. člen), ki temelji na narodnosti, rasni in etnični pripadnosti. Rasni nagibi so lahko obteževalna okoliščina v povezavi z umorom (3. točka 116. člena). Organi oblasti pa so izpostavili, da 49. člen Kazenskega zakonika vsebuje splošno določbo, ki sodiščem omogoča, da lahko pri določitvi kazni upoštevajo vse obteževalne in olajševalne okoliščine, vključno z nagibi, iz katerih je dejanje storil. Prav tako so navedli, da sprememba zdajšnjih določb ni načrtovana.⁸

53. Sogovorniki Svetovalnega odbora (neodvisni organi, civilna družba in manjšinske organizacije) so enoglasno izrazili zaskrbljenost, da se na splošno kazenske določbe v povezavi s sovražnim govorom in kaznivimi dejanji iz sovraštva, vključno s kaznivimi dejanji v medmrežju, redko izvršujejo. Kaže, da je policija raziskala redke primere spodbujanja sovraštva na podlagi 297. člena Kazenskega zakonika (tj. 11, 10 in 18 na leto od leta 2014 do 2016) in tožilci redko sprožajo kazenske postopke v povezavi z javnim spodbujanjem sovraštva (sedem obsodb v letu 2014, ena v letu 2015 in štiri v letu 2016).⁹ Policija je obravnavala tudi 44 kaznivih dejanj motenja javnega reda in miru v letu 2014 in 43 na leto v letih 2015 in 2016.

54. Svetovalni odbor pozdravlja pozitiven vpliv ustvarjanja javnega anonimnega sistema prijave sovražnega govora in drugih nezakonitih vsebin, ki se širijo prek medmrežja,

⁸ Priporočila za spremembo Kazenskega zakonika v tem smislu, da se za rasne nagibe zahteva, da so obteževalna okoliščina, navedena v vseh kaznivih dejanjih, so podali drugi spremljevalni organi; glejte 32. opombo, 13. odstavek in zaključne ugotovitve o tretjem obdobjem poročilu Slovenije CCPR/C/SVN/CO/3, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FSVN%2FCO%2F3, 21. april 2016, 8. odstavek.

⁹ Podatki, ki jih je po obisku zagotovila vlada.

tj. javne prijavnne točke Spletno oko (*spletno-oko.si*), ki je prispevala k preprečevanju in omejevanju sovražnega govora in drugih nezakonitih spletnih vsebin ter vsebin spletnih medijev. Ugotavlja, da je bilo od njene vzpostavitve v letu 2007 prijavljenih 14.856 primerov sovražnega govora, od teh jih je bilo 493 obravnavanih kot kaznivi sovražni govor.¹⁰ Čeprav se je število prijav v letu 2015 (1.153) nekoliko zmanjšalo v primerjavi s predhodnim letom (1.290), pa so bili v 51 primerih zaznani mogoči nezakoniti elementi, kar pomeni kar 75-odstotno povečanje števila prijav policiji. Večina primerov domnevnega sovražnega govora (57 % v letu 2015 v primerjavi s 14 % v letu 2014) se je pojavila v družbenih omrežjih in 55 % teh primerov je vključevalo priseljence. Prijavljeni primeri sovražnega govora, ki temelji na etnični pripadnosti in je usmerjen proti Romom, je za vse postopke v teh letih znašalo 12 % oziroma 2 %. Svetovalni odbor ugotavlja, da se lahko razhajanje med številom prijavljenih primerov domnevnega sovražnega govora in razširjeno stališče, da se kazenske določbe redko izvajajo, razloži s strogimi pogoji, ki se zahtevajo za preganjanje sovražnega govora (konkretna grožnja za javni red) v kombinaciji z vprašanji iz preteklosti glede predstave o svobodi govora (glejte zgoraj). Ta položaj kaže tudi na omejeno ozaveščenost javnosti o razpoložljivih pravnih sredstvih.

55. Svetovalni odbor prav tako ugotavlja, da je policija zlasti dejavna pri odkrivanju in razumevanju kaznivih dejanj iz sovraštva, vključno z medmrežjem, in pri gradnji usposabljanja za policiste ter druge javne uslužbenke v povezavi s sovražnim govorom in z diskriminacijo. Sodstvo je usposobljeno tudi za ta vprašanja.

Priporočila

56. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da naj povečajo odziv kazenskopravnega sistema v primerih kaznivih dejanj iz sovraštva, tako da pri zagrešitvi kaznivih dejanj zagotovijo ustrezno upoštevanje rasističnih nagibov kot obteževalnih okoliščin za vsa kazniva dejanja. Organi bi morali zagotoviti učinkovito preiskovanje in ustrezno preganjanje ter kaznovanje storilcev.

57. Organi bi morali izboljšati ozaveščenost javnosti o pravnih sredstvih, ki so na voljo za boj proti sovražnemu govoru, ter okrepiti usposabljanje policije, tožilcev in sodnikov v povezavi z uporabo obstoječe zakonodaje za rasistične prestopke.

¹⁰ Letno poročilo 2015, Spletno oko, dostopno na https://www.spletno-oko.si/sites/default/files/spletno_oko_-_letno_porocilo_2015.pdf.

»Izbrisani«

58. Svetovalni odbor ugotavlja, da so bili sprejeti pravni ukrepi za odpravo položaja »izbrisanih«, tj. nekdanjih državljanov Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ), ki so bili nezakonito izbrisani iz registrov stalnega prebivalstva v času, ko je Slovenija leta 1992 razglasila neodvisnost.¹¹ Leta 2010 so bile v povezavi z zakonodajo, ki ureja status teh oseb, sprejete spremembe, ki urejajo postopek in sklop pogojev za pridobitev stalnega prebivališča v roku treh let z retroaktivnim učinkom.¹² Po podatkih organov oblasti je do julija 2013 od 25.671 »izbrisanih« 10.046 oseb uredilo svoj status rezidenta; do januarja 2016 je na podlagi Zakona o pravnem položaju 1.608 »izbrisanih« od 1.907 vložilo zahteve za stalno prebivališče, izdanih pa je bilo 217 dovoljenj za stalno prebivališče.¹³ Leta 2013, po sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi *Kurić in drugi proti Sloveniji*¹⁴, je bila uvedena odškodninska shema, v kateri sta določena pavšalna odškodnina in dostop do drugih oblik nadomestil z retroaktivnim delovanjem.¹⁵ Do oktobra 2016 je bila odškodnina z upravnimi postopki dodeljena 7.431 »izbrisanim« osebam (večini vlagateljev), ki so pridobili dovoljenje za stalno prebivanje ali državljanstvo.

59. Svetovalni odbor ugotavlja, da je Odbor ministrov maja 2016 sprejel končno resolucijo o zadevi *Kurić*, v kateri obravnava ukrepe, ki jih je vlada sprejela zaradi skladnosti s sodbo Sodišča.¹⁶ Ugotavlja tudi, da je Evropsko sodišče za človekove pravice v poznejši sodni praksi menilo, da so organi vzpostavili mehanizem, ki odpravlja kršitve Evropske konvencije za vlagatelje, ki so uredili svoj status; ni pa izključila pregleda delovanja odškodninske sheme ali prednosti poznejših zadev, če bi bilo to potrebno.¹⁷

60. V predhodnem mnenju je Svetovalni odbor organe oblasti spodbujal, da naj spodbujajo vključujočo razlago zakonodaje iz leta 2010, in upoštevajo prizadevanja Slovenije v povezavi s tem. Med obiskom pa ga je civilna družba obvestila, da so ostala nerešena nekatera vprašanja, kot je položaj manjšega števila »izbrisanih« oseb, ki še vedno živijo v Sloveniji brez urejenega statusa, ali pa dejstvo, da več prosilcev, ki so poskušali urediti svoj status, ni bilo uspešnih in zaradi tega niso mogli dobiti odškodnine.

¹¹ Glejte Sporočilo Slovenije o zadevi *Kurić in drugi proti Sloveniji*, Akcijsko poročilo z dne 18. marca 2016, ki je bilo predloženo na 1.259. zasedanju namestnikov ministrov (7.–9. junij 2016) in je dostopno na [http://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22EXEIdentifier%22:%7B%22DH-DD\(2016\)373E%22%7D%7D](http://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22EXEIdentifier%22:%7B%22DH-DD(2016)373E%22%7D%7D). V času neodvisnosti se je od 200.000 državljanov SFRJ približno 170.000 oseb odložilo za slovensko državljanstvo.

¹² Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (Uradni list).

¹³ Glejte opombo 49. Osebe, ki se niso prijavile v danem roku ali katerih vloge niso bile odobrene, lahko zdaj vložijo vlogo za dovoljenje za prebivanje v Sloveniji pod pogoji, ki jih določa Zakon o tujcih.

¹⁴ EKČP, Vloga, št. 26828/06.

¹⁵ Zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva, dostopen na <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2013-01-3547>. Vloge za odškodnino so še v obravnavi, tudi pred nacionalnimi sodišči, na katerih lahko vlagatelji vložijo zahtevke za dodatno odškodnino.

¹⁶ Resolucija CM/ResDH(2016)112, dostopna na <http://hudoc.exec.coe.int/eng#%7B%22EXEIdentifier%22:%7B%22001-163580%22%7D%7D>.

¹⁷ Odločitev v zadevi *Anastasov in drugi proti Sloveniji*, obvestilo za javnost – odločitev o dopustnosti (*Press Release – Admissibility Decisions*), 17. november 2016, 98. in 100. odstavek, dostopno na <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%7B%22003-5550125-6992822%22%7D%7D>. V zadevi je bilo obravnavanih 212 »izbrisanih« oseb. Trenutno je pred Evropskim sodiščem za človekove pravice v obravnavi še šest skupinskih vlog.

Nazadnje pa je Svetovalni odbor dobil vtis, da še vedno ni dovolj razširjeno znanje o položaju »izbrisanih« v splošni javnosti in njegovo razumevanje, kar preprečuje popolno priznavanje preteklih dogodkov.

Priporočilo

61. Svetovalni odbor spodbuja organe oblasti, da naj nemudoma obravnavajo zagotavljanje možnosti za »izbrisane« osebe, ki v Sloveniji še živijo brez uradnega statusa, da se njihov položaj uredi. Poleg tega bi morali organi oblasti za izboljšanje ozaveščenosti celotne družbe o vprašanju »izbrisanih« predvideti ukrepe, tudi v učnih gradivih, da se spodbudita medsebojno razumevanje in vključevanje družbe.

9. člen Okvirne konvencije

Dostop do televizijskih in radijskih programov ter tiskanih medijev

62. Nacionalna radiotelevizija (RTV Slovenija) še naprej zagotavlja televizijske programe v jezikih manjšin ter dnevne radijske programe za italijansko in madžarsko manjšino prek regijskih centrov RTV Koper/Capodistria, RTV Maribor – madžarski programi, Studio Lendava, pa tudi v romskem jeziku za romsko skupnost. Poleg tega je v državnem poročilu navedeno, da neodvisne radijske hiše Radio Marš v Mariboru, Radio Študent v Ljubljani in Radio ROMIC romskega informacijskega centra predvajajo programe v romskem jeziku in o romskih vprašanih, da bi se izboljšalo medsebojno razumevanje z večinskim prebivalstvom. Narodne manjšine so zastopane v organih odločanja RTV in na regionalni ravni uživajo določeno stopnjo neodvisnosti glede programske produkcije, člane romske skupnosti pa se spodbuja, da sodelujejo pri novinarskem usposabljanju. Javno financiranje je dostopno tudi za tiskane medije, čeprav so madžarski predstavniki izrazili potrebo, da se edina revija te skupnosti prizna v okviru predvajanja RTV, da se zagotovi trajnost projekta v smislu varnosti zaposlitve osebja.

63. Svetovalni odbor pa je seznanjen tudi z zaskrbljenostjo, ki so jo izrazili predstavniki italijanske manjšine, da so zmanjšanja na področjih financiranja in osebja, ki so v zadnjih desetih letih prizadela RTV, vplivala na količino programov.¹⁸ Zlasti to skupnost skrbi, da ne bo več sodelovala pri odločanju o vsebini in programih, s čimer bi se zmanjšale njihove pravice, zaščitene z ustavo. Uredil naj bi se nov kanal, namenjen vsem manjšinam, prek katerega bi bili vsi programi podnaslovljeni za vsako skupnost, RTV Koper/Capodistria pa bi nazadnje deloval bolj v smislu regijskega centra za nacionalno radiotelevizijo.

64. Svetovalni odbor ugotavlja, da ni pravnih obveznosti, ki bi zagotovile podporo medijem drugih manjšin, kot so nemško govoreče in nove narodne skupnosti. Vseeno pa iz državnega poročila ugotavlja, da se je med letoma 2013 in 2015 povečalo število programov, ki jih financirajo organi, ki nagovarjajo te skupine (dva leta 2013 in enajst leta 2015). Program za ozaveščanje o novih narodnih skupnostih s slovenskimi podnapisi je prav tako večinsko usmerjen (*Naš glas*), prav tako pa je programiranje omejeno v drugih manjšinskih jezikih (npr. srbski programi *Radia Študent*). V splošnem se še naprej odkrito opira na programe sosednjih držav.¹⁹ To opiranje je vedno večje, po eni strani zaradi pomanjkanja programskega gradiva, povezanega z manjšinami zaradi njihove

¹⁸ Glejte poročilo, opomba 17. Financiranje se je zmanjšalo za 12,9 %, osebje pa za 33 %.

¹⁹ Glejte S. Broughton Micova, *Rights vs. Reality: minority language broadcasting in South East Europe, 2013*, spletna raziskava LSE.

majhnosti pa tudi zaradi zmanjšanja sredstev, po drugi strani pa se je s prehodom na digitalno predvajanje močno povečal dostop do tujih kanalov za manjšine in večinsko prebivalstvo.

65. Skladno z veljavno zakonodajo²⁰ kršitve spodbujanja in sovraštva do med drugim oseb, ki pripadajo manjšinam, v množičnih medijih in avdiovizualnih medijskih storitvah ustrezno spremljata Ministrstvo za kulturo in Agencija za komunikacijska omrežja in storitve (AKOS), ki je neodvisen organ. Pri kršitvah zakonskih določil ima AKOS inšpekcijska pooblastila in lahko radiotelevizijski postaji odvzame dovoljenje ali ga prekliče ter prijavi kaznivo dejanje ali poda pristojnim organom pritožbo o kazenskopravnem značaju, vendar pa ne more naložiti glob. Kljub temu je AKOS Svetovalnemu odboru poročal, da se do zdaj še ni srečal s pritožbami glede manjšinskih vprašanj.

66. Tisk spremlja Novinarsko častno razsodišče. To je samoregulativni organ, ki ga sestavlja devet izvoljenih novinarjev in urednikov ter dva predstavnika javnosti, kar zagotavlja, da člani novinarske skupnosti ter avtorji novinarskih besedil in člankov spoštujejo etična in profesionalna pravila. Na razsodišče se lahko naslovi pritožbe, da je bil kršen Kodeks novinarjev Slovenije, ki prepoveduje stereotipe (20. člen) ter spodbujanje k nasilju in nestrpnosti (21. člen). Med letoma 2011 in 2017 je bilo za vsak člen podanih 18 pritožb, ugotovljenih pa je bilo 11 oziroma 5 kršitev.²¹ Svetovalni odbor ugotavlja, da je precej majhno število pritožb posledica tega, da medijske hiše določbi zadovoljivo spoštujejo. To pa ne drži za družbene medije.

Priporočila

67. Svetovalni odbor poziva organe k aktivnemu spodbujanju in nadaljnjemu zagotavljanju ustrezne podpore za radijsko in televizijsko predvajanje za italijansko, madžarsko in za romsko narodno manjšino ob tesnem posvetovanju s predstavniki teh manjšin.

68. Organi bi morali v večinske medije vključiti tudi dodatna vprašanja, ki so pomembna za narodne manjšine, in povečati podporo za medije v jeziku drugih narodnih skupnosti na podlagi njihovih potreb, na primer s podaljšanjem časa prenašanja programov, namenjenih novim narodnim skupnostim.

10. člen Okvirne konvencije

Uporaba manjšinskih jezikov v javnem sektorju

69. Svetovalni odbor pozdravlja razvoj političnega okvira, katerega cilj je uporaba manjšinskih jezikov, tj. italijanskega, madžarskega in romskega ter jezikov drugih skupnosti, in vzpostavitev medresorskih delovnih skupin za spremljanje njegovega izvajanja.²² V obdobju 2015–2016 so bili ob posvetovanju z italijansko in madžarsko manjšino kot odgovor na pomanjkljivosti pri izvajanju pravnega okvira v povezavi z italijanskim in madžarskim jezikom sprejeti politični ukrepi.

²⁰ Glejte opombo 45.

²¹ Društvo novinarjev, razsodbe dostopne na <http://razsodisce.org/category/razsodba/>.

²² Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 in dva akcijska načrta, tj. za jezikovno izobraževanje in referenčna jezikovna orodja, dostopni na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/2013/Resolucija_-_sprejeto_besedilo__15.7.2013_.pdf.

Predstavniki manjšin in vlada so priznali, da obstajajo vrzeli pri uporabi teh jezikov, ki imata oba uradni status v občinah, v katerih prebivata zadevni narodni manjšini (na etnično mešanih območjih).²³ Na teh samoupravnih območjih se morajo vse pravne osebe, ki jih ureja javno pravo, sporazumevati in delati v jeziku narodne manjšine, če se to od njih zahteva, tudi pri sodnih postopkih. Za ta namen se zagotavlja jezikovno usposabljanje za javne uslužbence in spodbuja učenje jezikov na področjih izobraževanja in poučevanja, informacijskih ter medijskih dejavnosti, kulturnih dejavnosti in znanstvenih raziskav. Glede na državno poročilo so izdelani tudi ukrepi, ki zagotavljajo, da so v obeh jezikih dostopni upravni obrazci in zakoni ter da so dostopni tudi portali e-uprave (trenutno je dostopnih 99 storitev in spletnih portalov, ki so prevedeni in se redno posodablja). Obe narodni manjšini sta izrazili tudi zadovoljstvo glede doseženega napredka pri izdelavi topografskih znakov v manjšinskih jezikih in kmalu pričakujeta njihovo uvedbo na zemljevidih. Sogovorniki Svetovalnega odbora so navedli, da je komuniciranje v romskem jeziku na lokalni ravni mogoče v nekaterih upravnih enotah in šolah na območju Murske Sobotice.

70. Svetovalni odbor je bil obvešččen, da osrednji organi ali varuh človekovih pravic niso prejeli pritožb glede uporabe dveh uradnih manjšinskih jezikov na lokalni ravni. Organi oblasti so opravili tudi inšpekcijske preglede o izvajanju zakonodaje in znanega je bilo tudi nekaj napredka v okviru lokalne uprave. Kljub temu so predstavniki italijanske in madžarske manjšine Svetovalni odbor obvestili tudi, da je bil ta napredek v glavnem povezan z notranjim delovanjem osrednje uprave in da dvojezičnost ne deluje vedno tudi v praksi. V lokalnih upravah (dostopnost obrazcev, dostop do javnih storitev) ali v sodnih postopkih (na primer: medtem ko imata en sodnik in en uslužbenec znanje madžarskega jezika na lendavskem sodišču, pa nima noben sodnik ustreznega delovnega znanja italijanskega jezika, zato je treba postopke prevajati, namesto da bi se izvajali v tem manjšinskem jeziku). Ostajajo tudi druge pomanjkljivosti, na primer: ponudniki osnovnih storitev (zdravstvo, pošta, elektrika itn.) delujejo na območjih, ki jih poseljuje italijanska manjšina, izključno v slovenskem jeziku. Poleg tega so predstavniki manjšine izrazili zaskrbljenost glede dejstva, da – medtem ko so manjšine funkcionalno dvojezične – večinsko prebivalstvo v glavnem uporablja slovenski jezik.

Priporočilo

71. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da naj ob posvetovanju s predstavniki narodnih manjšin še naprej zagotavljajo, da se ustrezen pravni okvir ustrezno uporablja na lokalni ravni in da se omogoči uporaba manjšinskih jezikov pri uradnih stikih z lokalnimi organi, v sodstvu ter z javnimi in zasebnimi ponudniki osnovnih storitev na zadevnih etnično mešanih območjih.

12. člen Okvirne konvencije

Enak dostop do izobraževanja

¹⁸ [Slovenia ian 2015.pdf](#).

²³ Načrt ukrepov Vlade Republike Slovenije za izvajanje predpisov na področju dvojezičnosti 2015–2018.

72. Osebam, ki pripadajo narodnim manjšinam na samoupravnih območjih, je dostop do izobraževanja v italijanskem in madžarskem jeziku še naprej na voljo v okviru dvojezičnega izobraževanja (slovensko-madžarsko) ter izobraževanja z italijanskim jezikom kot učnim jezikom. Oba sta del nacionalnega sistema vzgoje in izobraževanja in jih vlada dodatno financira, finančno podporo pa dobivata tudi od zadevnih sosednjih držav. Predstavniki manjšin so Svetovalni odbor obvestili o svoji zaskrbljenosti glede pomanjkljivih jezikovnih kvalifikacij učiteljev, zlasti glede srednješolskega izobraževanja in poučevanja tehničnih predmetov v italijanskem jeziku. Ugotavlja pa tudi, da je vlada pred kratkim pripravila projekte jezikovnega usposabljanja za obe skupnosti, katerih cilj je izboljšanje jezikovnega znanja in uvedba novih modelov izobraževanja za manjšine. Kljub temu Svetovalni odbor skrbi, da so v italijanski skupnosti šolske evidence, predpisi in druge vrste upravnih informacij, ki jih pošiljajo osrednji organi, samo v slovenskem jeziku in da jih mora na lokalni ravni prevajati šola. Predstavniki madžarske manjšine so navedli, da je projekt za gradnjo stanovanjskega objekta, povezanega s srednjo šolo v Lendavi/Lendvi, usmerjen v spodbujanje obiskovanja dvojezičnega sekundarnega izobraževanja.

73. Dostop Romov do izobraževanja se je izboljšal s političnim okvirom, ki vključuje Nacionalni program za obdobje 2010–2015 in Strategijo za izobraževanje Romov v Republiki Sloveniji iz leta 2004, kakor je bil spremenjen v letu 2011. Svetovalni odbor ugotavlja, da je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport dejavno pri več projektih, namenjenih za izvajanje te strategije. S projekti je bilo doseženega nekaj napredka v povezavi z obiskovanjem šole in uspešnostjo prek usposabljanja in zaposlitve 26 pomočnikov učiteljev v šolah ter romskih mediatorjev za spodbujanje vključevanja v šole in povezovanje z romskimi družinami.²⁴ Organi oblasti so svoja prizadevanja usmerili v razvoj obiskovanja predšolske vzgoje, tudi na ravni naselij z enim vrtcem (Kerinov Grm) in s sedmimi tako imenovanimi »inkubatorji«. To so strukture, ki so namenjene pripravi otrok na vključevanje v redno izobraževanje in usposabljanju romskih pomočnikov, katerih kvalifikacije napredujejo od sekundarne stopnje izobrazbe na višjo izobrazbo. Obstajajo tudi drugi državni vrtci v romskih naseljih, in sicer v Pušči (občina Murska Sobota), Vejar (občina Trebnje) in Brezje (občina Novo mesto), ter za romske otroke, ki obiskujejo redne predšolske programe. Ne glede na dosežen napredek pa se organi oblasti zavedajo, da zagotavljanje predšolskega izobraževanja v naseljih ne spodbuja vključevanja in da so »inkubatorji« namenjeni razvoju v večnamenskih domovih, ki so na voljo celotni skupnosti, ki vključuje tudi zagotavljanje izobraževanja za odrasle Rome.

74. Kljub oceni organov oblasti, da ima strategija pozitiven vpliv na obiskovanje šole, pa Svetovalni odbor na podlagi pogovorov z drugimi sogovorniki ugotavlja, da se njeno izvajanje in rezultati med regijami razlikujejo in da je na splošno sodelovanje pri izobraževanju med romskimi skupnostmi še vedno slabo ter da po osnovni šoli še upade in se razlikuje glede na zemljepisni položaj. Medtem ko v Prekmurju večina romskih otrok obiskuje primarno izobraževanje in ga nekateri nadaljujejo na sekundarni in višji ravni, pa je stopnja obiskovanja šol

²⁴ Po podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport iz leta 2017 je trenutno 26 romskih pomočnikov, od katerih jih je 20 Romov. Sedem jih je vpisanih na univerzitetne študije, 14 romskih pomočnikov pa je uspešno končalo poklicno izobraževanje za predšolsko izobrazbo, medtem ko jih sedem to končuje. Šole so najele tudi druge pomočnike učiteljev, ki pa niso vključeni v ta projekt.

v jugovzhodnem delu države in v mestih precej nižja, prav tako pa tudi uspešnost.²⁵ Položaj je še težji v mestnih središčih, kot sta Maribor in Ljubljana, kjer živijo Romi, ki so v Slovenijo prišli pozneje in govorijo različne romske jezike. Svetovalni odbor ugotavlja, da so dostopni nekateri podatki, ki so jih zagotovili organi oblasti, o izobraževanju romskih otrok, na primer v povezavi z dodatno materialno pomočjo, ki jo uživajo. Obžaluje pa splošno pomanjkanje podatkov o tem, koliko romski otroci obiskujejo šolo, in meni, da je to ovira pri utemeljenem oblikovanju politik. Poleg tega ugotavlja, da čeprav se segregacija formalno v praksi ne izvaja več, pa izobraževalne ustanove na kraju samem vzbujajo skrb, kot je priznala tudi vlada, razen če je njihova ustanovitev le začasni ukrep za zagotavljanje čim hitrejšega usmerjanja otrok v redne programe splošnega sistema vzgoje in izobraževanja. Nazadnje pa iz pogovorov s sogovorniki ugotavlja, da nekateri romski starši še vedno ne cenijo dovolj izobraževanja, saj ga ne razumejo kot spodbujanje možnosti za mlade, da bodo lahko našli zaposlitev.

Priporočila

75. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da naj še naprej zagotavljajo izvajanje strategije za izobraževanje Romov in da naj zadevne občine spremljajo njeno izvajanje, da bi se izboljšala enakost dostopa romskih otrok na vseh ravneh izobraževanja, zlasti na jugovzhodu države. Organi oblasti bi morali prav tako čim prej usmeriti predšolsko izobraževanje za romske otroke v splošni sistem vzgoje in izobraževanja ter tako imenovane »inkubatorje« preoblikovati v večnamenske domove.

76. Organi oblasti bi morali poskrbeti tudi za zbiranje informacij o obiskovanju šol in ugotavljanje razlogov za zgodnje opuščanje šolanja ter v posvetu s predstavniki Romov razviti smotrne politike, kot je povečanje števila romskih pomočnikov in njihove stopnje kvalifikacij.

Učbeniki, usposabljanje učiteljev in medkulturno izobraževanje

77. Sogovorniki so Svetovalni odbor obvestili, da so učbeniki v italijanskem jeziku dostopni s prevodom ali pa so uvoženi iz Italije, učbeniki v madžarskem jeziku pa so dvojezični in jih šole zagotavljajo brezplačno. Med obiskom Svetovalnega odbora je bila izražena skrb glede zadostne dostopnosti učnih gradiv v romskem jeziku, zlasti ob upoštevanju nerešenega procesa standardizacije jezika (glejte 14. člen).

78. Glede na državno poročilo so bili učni načrti, zunajšolske dejavnosti in programi za usposabljanje učiteljev pred kratkim pregledani, da bi se intenzivneje usmerili v varstvo človekovih pravic in spodbujanje raznolikosti ter spoštovanje narodnih manjšin. Pripravljeno je tudi usposabljanje za podporo učiteljev pri razvoju medkulturnega komuniciranja in izmenjav ter tudi dejavnosti za ozaveščanje o prisotnosti manjšinskih jezikov in kultur pri pouku. Cilj strategije vzgoje in izobraževanja Romov iz leta 2009 je, da bi vsi otroci premišljevali o romski kulturi, zgodovini in o identiteti ter da se spodbujata raznolikost in premagovanje

²⁴ Tudi Amnesty international (AI), politični tednik *Mladina* in romski člani občinskih svetov zbirajo letne podatke o obiskovanju izobraževalnih programov na jugu države. Ena izmed šol (Osnovna šola Bršljin Novo mesto) je septembra 2016 uradno odgovorila AI, da je na tej šoli le 1 % romskih učencev končalo osnovno šolo (običajno je letno 20–25 novih romskih učencev); to so informacije, ki jih je AI predložil leta 2017. Na splošno je v šolskem letu 2014/15 na Dolenjskem in v Beli krajini osnovno izobraževanje končalo le 14 % romskih otrok; glejte <http://www.mladina.si/169183/napredek/>.

predsodkov. Predstavniki manjšin pa so izrazili drugačno mnenje, zlasti italijanska skupnost, in navajajo, da učbeniki, ki jih uporablja večinsko prebivalstvo, ne vsebujejo ustreznih informacij o zgodovini in kulturi njihove skupnosti. Poleg tega kaže, da učni načrti še ne vsebujejo vprašanja »izbrisanih«, medtem ko sta priznavanje tega vprašanja in ozaveščenost o njem nujna za zagotavljanje priznavanja, spoštovanja raznolikosti in povezovanja družbe (glejte 6. člen).

Priporočilo

79. Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da naj poskrbijo za nadaljnja prizadevanja za izboljšanje ozaveščenosti o pomembnosti pravic manjšin na področju splošnega izobraževanja kot sestavnega dela varstva človekovih pravic. Učne načrte je treba razvijati ob tesnem posvetovanju s predstavniki manjšin, pri tem pa je treba ustrezno izražati raznolikost slovenske družbe, vključno s kulturo, z zgodovino in identiteto manjšin. Učitelji in šolsko osebje morajo biti učinkovito usposobljeni za spodbujanje spoštovanja raznolikosti v razredu.

14. člen Okvirne konvencije

Poučevanje in učenje v manjšinskih jezikih in o njih

80. Jezika italijanske in madžarske narodne manjšine se še naprej učita v zdajšnjem okviru sistema vzgoje in izobraževanja. Predstavniki manjšin so izrazili skrb, ki jo je priznala tudi vlada, da učiteljem v praksi zaradi neustreznega usposabljanja primanjkuje jezikovnega znanja, ki je potrebno za poučevanje v jeziku manjšine. Glede na državno poročilo²⁶ Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport s podporo evropskih sredstev financira več projektov usposabljanja za izboljšanje jezikovnega znanja in učne metodologije, da bi to težavo odpravilo. Samoupravne skupnosti so odgovorne za projekte za obdobje 2016–2020, ki naj bi vključevali 150 učiteljev. Poleg tega osnutek sprememb zakonodaje o izobraževanju za italijansko in madžarsko manjšino (glejte tudi 4. člen) vključuje obveznost, da morajo učitelji opraviti strokovne izpite tudi v jeziku manjšine. Za poučevanje v šolah pa se lahko začasno najamejo tudi učitelji iz sosednjih držav. Osebe, ki pripadajo dvema narodnima manjšinama in živijo zunaj samoupravnih območij, imajo pravico do jezikovne izobrazbe kot zunajšolske dejavnosti, če je dosežen minimalni prag petih učencev. Medtem ko po podatkih, ki jih zagotavlja Urad za narodne manjšine, v letu 2016 tak razred ni bil organiziran, pa se je italijanskega jezika kot tujega jezika zunaj etnično mešanega območja učilo približno 1.000 učencev osnovne šole in 5.200 učencev srednje šole. Vlada je menila, da so izobraževanja obiskovali tudi člani italijanske skupnosti.

81. Romski jezik se poučuje v okviru »romske kulture« kot izbirnega predmeta od sedmega do devetega razreda osnovnega izobraževanja, ki pa se zaradi pomanjkanja usposobljenih učiteljev in morda pomanjkanja zanimanja romskih otrok²⁷ ponuja v omejenem številu šol in tudi z zunajšolskimi dejavnostmi, delavnicami in s seminarji. Tečaji romskega jezika so organizirani tudi v vrtcih v romskih naseljih. Poučujejo ga romski pomočniki, katerih kvalifikacije se postopoma izboljšujejo na zahtevano raven za poučevanje. Svetovalni odbor pa ugotavlja, da proces poučevanja romskega jezika

²⁶ Glejte državno poročilo, str. 38.

²⁷ Glejte tudi Poročilo Evropske komisije proti rasizmu in nestrpnosti, opomba 6, 100.–101. odstavek.

upočasnjuje tudi tekoča standardizacija jezika. Medtem ko organi oblasti javno navajajo tri jezike, pa Svetovalni odbor ugotavlja, da se uporablja še več različic romskega jezika; še vedno je nejasno, koliko napredka je bilo doseženega pri procesu standardizacije, in ali so Romi ta projekt sprejeli. Dobrodošla pa je objava letakov varuha človekovih pravic v različnih romskih jezikih.²⁸

82. Nazadnje Svetovalni odbor pozdravlja dejstvo, da je bil za obdobje 2015–2016 izdelan sistem za zagotavljanje poučevanja prvega jezika novih narodnih skupnosti in priseljencev s sofinanciranjem, ki ga ponuja Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, vendar pa je te programe, ki so jih v vrednosti 14.850 EUR sofinancirali osrednji organi v kombinaciji s podporo iz drugih držav naslednic Jugoslavije za zadevne jezike, obiskovalo le 465 otrok. Standardna nemščina se ponuja tudi kot tuj jezik pri rednem izobraževanju, medtem ko se jezik kočevskih Nemcev, ki mu grozi izumrtje, poučuje prostovoljno in le manjše število ur. Poleg tega je negotovo tudi, ali se bo poučevanje tega jezika po sporazumu z Avstrijo o kulturi še naprej zagotavljalo (glejte 17. in 18. člen).

Priporočila

83. Svetovalni odbor poziva organe, da naj si prizadevajo za spodbujanje visokokakovostnega usposabljanja učiteljev na področju manjšinskih jezikov v italijanskem in madžarskem jeziku. Prav tako bi morali podpreti razvoj učnega gradiva v različnih romskih jezikih v tesnem sodelovanju s predstavniki romske skupnosti ter razširiti poučevanje v teh jezikih.

84. Ob posvetovanju s predstavniki drugih manjšinskih skupnosti bi morali spodbujati in zagotavljati ustrezne pogoje za poučevanje in učenje drugih manjšinskih jezikov ob upoštevanju potreb in zanimanj mogočih koristnikov.

15. člen Okvirne konvencije

Zastopanje v izvoljenih organih

85. Italijanska in madžarska narodna manjšina sta še naprej zastopani na osrednji ravni (v državnem zboru je za vsako manjšino rezerviran sedež) ter na lokalni ravni na občinah etnično mešanih območij. Svetovalni odbor ugotavlja, da je državni zbor v letu 2016 na podlagi odločbe Ustavnega sodišča iz leta 2011²⁹ sprejel Zakon o evidenci volilne pravice, s katerim je bil uveden nov postopek za vpis oseb, ki pripadajo narodnim manjšinam, v njihove posebne volilne imenike v povezavi z njihovo dvojno volilno pravico na parlamentarnih in lokalnih volitvah. Skladno s tem postopkom mora državljan, ki želi uveljaviti svojo volilno pravico kot član skupnosti, komisiji zadevne skupnosti podati izjavo o pripadnosti skupnosti. Komisija sprejme odločitev na podlagi te izjave in podrobnejših meril, ki bi jih morale podrobneje opisati samoupravne narodne skupnosti na podlagi 3. točke 12. člena tega zakona.³⁰

²⁸ Glejte

<http://www.varuh-rs.si/publications-documents-statements/brochure/informative-brochure-in-roma-language-va>

²⁹ V sklepu iz leta 1998 je Ustavno sodišče menilo, da ni skladno z Ustavo, da Zakon o evidenci volilne pravice ne določa meril, ki jih morajo komisije italijanske in madžarske samoupravne skupnosti uporabljati pri odločanju o vpisu državljanov, ki so člani avtohtone italijanske in madžarske manjšine, v posebni volilni imenik (U-I-283/94).

Predstavniki italijanske manjšine so izrazili zaskrbljenost glede vpliva teh meril, ki bi se lahko v praksi uporabljala za identifikacijo oseb, ki pripadajo manjšini, in ugotavljanje števila oseb, ki pripadajo določeni manjšini. Svetovalni odbor opozarja na pomen, ki ga pripisuje načelu svobodne identifikacije (glejte tudi 3. člen).

³⁰ Glede na prevod 3. točke 12. člena, ki so ga zagotovili organi oblasti, bi morala ta merila temeljiti zlasti na: ohranjanju dolgih, trdnih in trajnih vezi z njihovo skupnostjo ali skrbi za zagotavljanje vsega, kar predstavlja skupno identiteto posameznih skupnosti, vključno z njihovo kulturo ali jezikom, ali do druge stopnje neposrednih sorodstvenih vezi z državljanom, ki je že dobil volilno pravico kot član skupnosti.

86. Osebe, ki pripadajo romski skupnosti, so še naprej prisotne v 20 občinah, v katerih je pravica do izvolitve enega predstavnika Romov v občinski svet zagotovljena po zakonu (39. člen Zakona o lokalni samoupravi)³¹. Postopek, opisan v prejšnjem odstavku, velja tudi za romsko skupnost in svet romske skupnosti v povezavi z občinskimi volitvami. Svetovalni odbor ugotavlja, da je bil problem glede izvolitve romskega svetnika v občini Grosuplje na koncu rešen s posredovanjem državne volilne komisije, glede na to, da občina ni želela organizirati volitev in nato potrditi mandata izvoljenega svetnika. Kljub temu ostaja občinski statut še naprej v neskladju z Zakonom o lokalni samoupravi, saj še vedno ne ureja izvolitve romskega občinskega predstavnika. Po informacijah, ki jih je prejel Urad za narodne manjšine, je 19 od 20 občin ustanovilo zahtevan posebni organ, ki je odgovoren za reševanje vprašanj, povezanih z Romi, za obdobje 2014–2017, razen občine Turnišče, ki je navedla, da ta vprašanja rešuje v okviru rednega dela občinskega sveta. Urad za narodne manjšine je zadalžen za spremljanje skladnosti občin s to obveznostjo.

87. Svetovalni odbor opaža tudi, da lahko občine, ki nimajo rezerviranega sedeža za romskega občinskega svetnika, ustanovijo komisijo, ki obravnava romske zadeve na podlagi Zakona o lokalni samoupravi in Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (7. člen). Po podatkih, ki jih je zagotovil Urad za narodne manjšine, so komisijo (za obdobje 2014–2018) ustanovile tri take občine, in sicer so to Ribnica, Brežice in Škocjan. Obstoj teh organov ni pomemben le zaradi tega, ker obravnavajo vprašanja, povezana z Romi, ampak tudi zato, ker kažejo, da Romi živijo tudi v občinah, ki niso med dvajsetimi navedenimi v zakonodaji, in da se njihove pravice obravnavajo. Prisotnost komisije je, na primer, pomembna za izpolnjevanje pogojev za javne razpise v povezavi z infrastrukturo, katere namen je pomoč romski skupnosti.

Priporočila

88. Svetovalni odbor poziva organe, da naj zagotovijo, da bodo pogoji za učinkovito politično udeležbo oseb, ki pripadajo narodnim manjšinam, skladno z načeli okvirne konvencije in da ne bodo ustvarjali nepotrebnih ovir v praksi.

89. Svetovalni odbor prav tako ponavlja svoj poziv osrednjim organom oblasti, da naj izboljšajo udeležbo in zastopanje vseh Romov pri odločanju na lokalni ravni, zlasti na območjih, ki jih ta manjšina poseljuje v večjem številu.

Učinkovita udeležba pri procesu odločanja

90. Skladno s trenutnim pravnim okvirom se je treba z narodnimi manjšinami, ko gre za predpise ali druge splošne akte, povezane s statusom njihovih skupnosti, posvetovati ob začetku procesa odločanja. Svetovalni odbor ugotavlja, da lahko Navodilo št. 10, ki ga je maja 2015 izdala vlada in zahteva udeležbo združenj občin pri pripravi predpisov, prav tako prispeva k udeležbi narodnih manjšin pri odločanju. Ugotavlja pa tudi, da je italijanska manjšina

³¹ Romi so zastopani v naslednjih občinskih svetih: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče.

menila, da pri procesih glede ustanovitve občine Ankaran/Ancarano in samoupravne skupnosti niso bile ustrezno upoštevane njihove skrbi. Poleg tega ustanovitvi občine v letu 2011 ni sledilo ustrezno povečanje financiranja za zagotavljanje ustreznih institucionalne infrastrukture (šol, itn.), kar škodi celotnemu proračunu občine Koper/Capodistria.

91. Z ustanovitvijo Sveta romske skupnosti v letu 2007 so bile nekatere pristojnosti in odgovornosti za reševanje položaja romske skupnosti prenesene na ta svet.³² Svet tvori 21 članov, od katerega jih 14 pripada Zvezi Romov Slovenije, sedem pa je članov občinskih svetov. Med drugim so z njim potekala redna posvetovanja v povezavi z Nacionalnim programom ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021. Vseeno pa je več sogovornikov Svetovalnega odbora, vključno z varuhom človekovih pravic, izpostavilo, da svet s svojim dejanskim delovanjem ni izpolnil pričakovanj, ki so nastala s sprejetjem Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji. Na njegovo delovanje negativno vpliva več pomanjkljivosti, zlasti pa se zaradi sestave ne obravnava kot predstavnik celotne skupnosti (dve tretjini članstva je iz glavnega osrednjega združenja, ena tretjina pa je izbranih romskih svetnikov). Ta sestava naj ne bi odražala različnih stališč Romov, saj izključuje udeležbo članov drugih romskih združenj, poleg tega pa kaže, da svet ne izpolnjuje svoje vloge opozarjanja vlade na konkretne položaje in rešitve. Ne srečuje se redno (običajno dvakrat letno) in nima dovolj osebja. Redno so se podajali predlogi za izboljšanje njegovega delovanja, vendar pa do zdaj Zakon o romski skupnosti iz leta 2007 ni bil spremenjen (glejte 4. člen).

92. Svet za vprašanja v povezavi z narodnimi skupnostmi pripadnikov narodov nekdanje SFRJ, svetovalni organ za nove narodne skupnosti, je bil ustanovljen leta 2011 (glejte tudi 3. člen). Njegovo članstvo vključuje organe in predstavnike vseh novih narodnih skupnosti (Albance, Bošnjake, Črnogorce, Hrvate, Makedonce in Srbe), njegove naloge pa so obravnavanje vprašanj in podajanje predlogov o ohranjanju, spodbujanju ter o razvoju etnične in narodne identitete članov teh skupnosti. Predstavniki, s katerimi smo se posvetovali med obiskom Svetovalnega odbora, pa so menili, da svet ne izpolnjuje svoje vloge vzpostavljanja dialoga s temi skupnostmi in podajanja njihovih interesov, zlasti glede njihovega statusa narodnih manjšin ter dostopa do pravic, zaščiteneh z Okvirno konvencijo.

Priporočila

93. Glede krepitve udeležbe Romov pri odločanju Svetovalni odbor poziva organe oblasti, da naj ustvarijo pogoje za učinkovito delovanje Sveta romske skupnosti, tudi s pregledom pravil o njegovem delovanju in njegovi sestavi, ki bi morala odražati raznolikost med Romi.

94. Prav tako organe spodbuja, da naj se konstruktivno vključijo v nove narodne skupnosti v okviru sveta za vprašanja v povezavi z narodnimi skupnostmi pripadnikov narodov nekdanje SFRJ, da bi se izboljšalo delovanje tega organa in njegov prispevek k

³² Med svojimi pristojnostmi mora svet obravnavati vprašanja, povezana z interesi in s statusom skupnosti, spodbujati kulturne in druge dejavnosti, predstaviti predloge in pobude pristojnim organom, tudi državnemu zboru, z njim pa se je treba posvetovati tudi o zakonodaji, ki zadeva Rome.

ohranjanju in spodbujanju identitete oseb, ki pripadajo tem skupnostim, pa tudi k njihovi uspešni udeležbi pri odločanju, ki vpliva nanje.

Uspešna udeležba v družbeno-gospodarskem življenju

95. Predstavniki madžarske manjšine so navedli, da načrt za gospodarski razvoj Pomurja za obdobje 2010–2015 ni preveč učinkovito povečal števila zaposlitev oseb, ki pripadajo madžarski manjšini, ki jo je prizadela gospodarska kriza. Za obdobje 2014–2020 pa je bil sprejet nov načrt. Nove pobude za spodbujanje gospodarskega razvoja podjetnikov in kmetov, ki pripadajo tej manjšini, trenutno financirata Madžarska in Slovenija.

96. Sogovorniki so prav tako obvestili Svetovalni odbor, da se Romi še vedno srečujejo z razširjeno diskriminacijo pri zaposlovanju. Glede na državno poročilo je bilo v obdobju 2010–2016 2.500 brezposelnih Romov (tj. 2 % celotnega števila brezposelnih). Toda Svetovalni odbor meni, da gre za prenizko oceno številke, saj so vključeni le tisti posamezniki, ki se prijavijo kot brezposelne osebe, da bi lahko sodelovali v zaposlitvenih načrtih. Reševanje problema zmanjševanja brezposelnosti je bila ena izmed prednostnih nalog Nacionalnega programa za obdobje 2010–2015. Med letoma 2011 in 2016 se je udeležba Romov v programih politike aktivnega zaposlovanja povečala s 1.311 na 2.433 in v povprečju je bilo 250 oseb odstranjenih s seznama brezposelnih oseb, ko so našle zaposlitev. Izdelani so programi usposabljanja za dostop do zaposlitve, vendar pa so številke nizke (56 usposobljenih oseb in 19 najdenih delovnih mest v štiriletnem obdobju).³³ Svetovalni odbor ugotavlja, da te številke, glede na to, da naj bi celotno romsko prebivalstvo štelo približno 10.000 oseb, kažejo na slabo udeležbo Romov na trgu dela in na njihovo splošno gospodarsko izključenost. Poleg tega pomanjkanje razčlenjenih podatkov preprečuje oblikovanje političnih odločitev, usmerjenih v to skupnost, ki temeljijo na dokazih. Civilna družba v Prekmurju in tudi drugje je pripravila projekte, katerih cilj je krepitev vloge romskih deklic in žensk, tudi z doseganjem kvalifikacij. Vseeno pa žal ne obstaja splošna shema za pomoč romskim deklicam in ženskam, da bi se rešile izključenosti.

Priporočilo

97. Svetovalni odbor poziva organe, da naj pospešijo prizadevanja za povečanje števila zaposlitev Romov na trgu dela na podlagi zanesljivih podatkov in v posvetovanju s predstavniki manjšine, prav tako pa naj razvijejo tudi dejavnosti za krepitev vloge deklic in žensk v okviru Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021.

17. in 18. člen Okvirne konvencije

Regionalno sodelovanje

98. Svetovalni odbor ugotavlja, da občine in manjšinske organizacije še naprej organizirajo vzdrževanje čezmejnih odnosov med manjšinami v okviru dvostranskih sporazumov s sosednjimi državami, tj. z Avstrijo, s Hrvaško, z Madžarsko in

³³ Glejte Državno poročilo, str. 15.

Italijo. Ti meddržavni sporazumi spodbujajo sodelovanje v povezavi s pravicami manjšin.³⁴ Kljub temu so se odnosi med Hrvaško in Slovenijo zaradi migracijskih tokov poleti/jeseni 2015 dodatno zaostri. Sporazum med Slovenijo in Avstrijo zajema kulturne in druge vidike nemško govoreče skupine, vključno s projekti na področju storitev poučevanja jezika. Projekti Evropske unije, kot je program Interreg, prav tako povezujejo regije Hrvaške, Madžarske, Italije in Slovenije.³⁵

Priporočilo

99. Svetovalni odbor spodbuja organe, da naj še naprej spodbujajo tesno sodelovanje s sosednjimi državami v regiji glede vrste vprašanj v povezavi z zaščito manjšin.

III. Sklepne ugotovitve

100. Svetovalni odbor meni, da lahko sklepne ugotovitve in priporočila služijo kot osnova za resolucijo, ki naj jo Odbor ministrov sprejme v povezavi z izvajanjem Okvirne konvencije v Sloveniji.

101. Organe oblasti poziva, da naj upoštevajo podrobne ugotovitve in priporočila ter I. in II. oddelek Četrtega mnenja Svetovalnega odbora.³⁶ Zlasti bi morali za dodatno izboljšanje izvajanja Okvirne konvencije sprejeti naslednje ukrepe:

Priporočila za takojšnje ukrepanje³⁷

- > Pospešiti prizadevanja za zagotovitev varnosti pravice do posesti za Rome, ki živijo v neuradnih naseljih, z legalizacijo teh naselij, kjer je to mogoče, in z zagotavljanjem ustreznih življenjskih razmer ter učinkovitega dostopa do osnovnih storitev in infrastrukture; spremljati v veljavnem pravnem okviru, kako občine v tem smislu izpolnjujejo svoje obveznosti; hitro sprejeti potrebne spremembe Zakona o romski skupnosti iz leta 2007, da se izboljša dostop oseb, ki pripadajo tej manjšini, do pravic.
- > Okrepiti prizadevanja za boj proti širjenju sovražnega govora, zlasti v družbenih medijih, s hitrim in z dejavnim obsojanjem rasno naperjenega sovražnega govora v javnosti; okrepiti odziv kazensko-pravnega sistema ob kaznivih dejanjih iz sovraštva, tako da se zagotovi, da se rasistični vzgib za storitev kaznivega dejanja pri izreku kazni za vsa kazniva dejanja ustrezno upošteva kot oteževalna okoliščina; zagotoviti uspešno preiskovanje in ustrezno preganjanje ter kaznovanje storilcev; izboljšati javno ozaveščenost o dostopnih pravnih sredstvih ter okrepiti usposabljanje policije, javnih tožilcev in sodnikov na področju uporabe zakonodaje.

³⁵ Glejte spletno mesto Urada za narodnosti, dostopno na http://www.un.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pravni_predpisi_italijanska_in_madzarska_narodna_skupnost/.

³⁵ Glejte primere v povezavi z Madžarsko, dostopne na http://ec.europa.eu/regional_policy/sl/atlas/programmes/2014-2020/hungary/2014tc16rfcb053.

³⁶ Pred predložitvijo osnutka resolucije poročevalski skupini GR-H je treba v njo vnesti povezavo do mnenja.

³⁷ Spodnja priporočila so navedena po vrstnem redu ustreznih členov Okvirne konvencije.

- > Izboljšati enakost dostopa do izobraževanja za vse romske otroke, zlasti s čimprejšnjo vključitvijo predšolske vzgoje romskih otrok v splošni sistem vzgoje in izobraževanja; povečati število romskih pomočnikov in njihovo raven kvalifikacij; preoblikovati »inkubatorje« v romskih naseljih v večnamenske domove.

DODATNA PRIPOROČILA³⁸

- > Prizadevati si po posameznih členih za konstruktiven dialog s predstavniki novih narodnih skupnosti in nemško govorečo etnično skupnostjo, da se izboljša varstvo pravic oseb, ki pripadajo tem manjšinam in jih zagotavlja Okvirna konvencija, da bi se ohranila in spodbujala njihova identiteta.
- > Opredeliti in uporabljati alternativne načine zbiranja razčlenjenih anonimnih podatkov o položaju oseb, ki pripadajo manjšinam, vključno s tematskimi poročili in z anketami, da se omogoči sprejetje in izvajanje politik za njihovo varstvo, ki temeljijo na dokazih.
- > Sprejeti ukrepe za zagotavljanje, da se obstoječi pravni okvir v povezavi z varstvom italijanske in madžarske narodne manjšine ustrezno izvaja, zlasti z omogočanjem uporabe manjšinskih jezikov pri uradnih stikih z lokalnimi organi, v pravosodju in pri ponudnikih osnovnih storitev na etnično mešanih območjih, ter zagotoviti učinkovito usposabljanje učiteljev v jezikih manjšin.
- > Nemudoma zagotoviti uspešno izvajanje protidiskriminacijske zakonodaje in ustrezno delovanje zagovornika načela enakosti, tako da se tej ustanovi zagotovi ustrezne pristojnosti ter potrebne človeške in finančne vire za izvajanje mandata; podpreti varuha človekovih pravic s pobudami za ozaveščanje oseb, ki pripadajo narodnim manjšinam in manjšinskim skupnostim ter učinkovito nadaljnje spremljanje priporočil tega organa.
- > Obravnavati zagotavljanje možnosti tistim »izbrisanih« osebam, ki živijo v Sloveniji in še nimajo urejenega statusa, da se njihov položaj uredi; sprejeti ukrepe za izboljšanje ozaveščenosti celotne družbe glede vprašanja »izbrisanih«, vključno s šolskimi gradivi, da se spodbujata medsebojno razumevanje in vključevanje v družbo.
- > Še naprej zagotavljati ustrezno podporo za radijsko in televizijsko predvajanje za italijansko, madžarsko in za romsko narodno manjšino v posvetovanju z njihovimi predstavniki; povečati podporo medijem v jezikih drugih narodnih skupnosti z namenom spodbujanja in ohranjanja njihovih identitet.
- > Širiti ozaveščenost o pravicah manjšin in raznolikosti družbe v splošnem izobraževanju ter zagotavljati, da bodo učni načrti, učbeniki in učna gradiva ustrezno odražali to raznolikost; podpirati razvoj učnih gradiv v različicah romskega jezika v tesnem sodelovanju s predstavniki romskih skupnosti in tudi povečati obseg

³⁸ Ibid.

njihovega poučevanja; zagotoviti poučevanje drugih manjšinskih jezikov in možnost njihovega učenja ob upoštevanju potreb morebitnih koristnikov.

> Zagotoviti uspešno delovanje Sveta romske skupnosti, tudi s pregledom pravil o njegovi sestavi in delovanju z namenom krepitve udeležbe Romov pri procesu odločanja; spodbujati udeležbo in zastopanje Romov pri odločanju na lokalni ravni, zlasti na območjih, na katerih živi večje število pripadnikov te manjšine.

> Pospešiti prizadevanja za povečanje števila zaposlitev Romov na podlagi zanesljivih podatkov in ob posvetovanju s predstavniki manjšin ter razviti dejavnosti za okrepitev vloge deklic in žensk v okviru Nacionalnega programa ukrepov za Rome za obdobje 2017–2021.

⁴⁴ Strokovnjaki na področju preprečevanja sovražnega govora in nestrpnosti so del vlade in civilne družbe; dostopno na <http://www.mirovni-institut.si/en/establishment-of-anti-hate-speech-council/>.